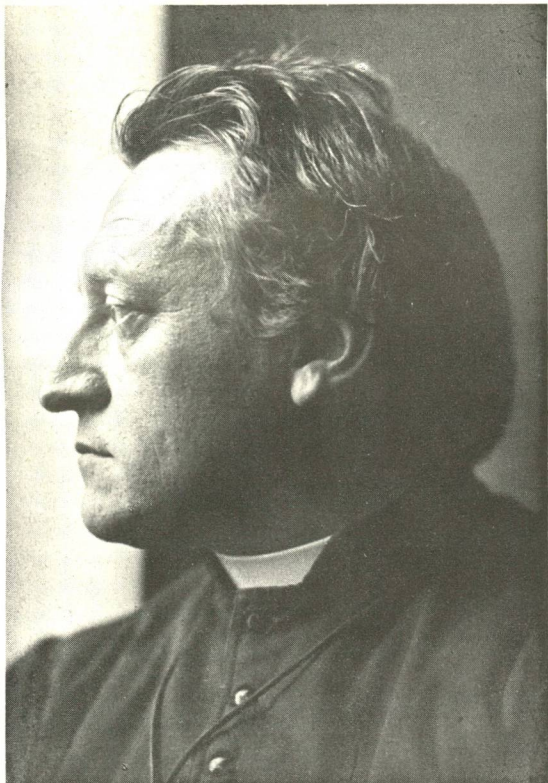

VERSCHAEVE, Cyriel, priester, letterkundige (Ardoonie 30 april 1874 - Solbad Hall [Oostenrijk] 8 november 1949).

Als jongste van de drie kinderen van de blauwverver François Verschaeve en Melanie Deforche volgde hij lager onderwijs te Ardoonie, waar hij zich door zijn vriendjes verstoten voelde. Hij vond echter afleiding in de lectuur van Conscience en leerde boetseren bij de plaatselijke beeldhouwer Pieter Boncquet, die een Prijs van Rome gekregen had. Van 1886 tot '93 studeerde Verschaeve aan het Klein Seminarie in Roeselare, waar hij Vlaamsgezind werd. Ook leerde hij er viool spelen en bewondering koesteren voor de grote klassieke en moderne kunstenaars. Hij bleef er de zwaarmoedige en teruggetrokken jongen, die in de letterkunde en een romantische droomwereld de alledaagse werkelijkheid ontweek. In 1893 vertrok Verschaeve naar het Groot Seminarie te Brugge om zijn theologische studie te beginnen. Hij werd er innig bevriend met zijn dorpsgenoot Delfien Vanhaute, aan wie hij in 1911 een studie wijdde, en vooral met de radicale Groot-Nederlander Robrecht de Smet, die Verschaeve zo beïnvloed heeft, dat hij, die zijn roeping meer op het godsdienstige en artistieke vlak zag liggen, ook actief werd in de V.B. Intussen zette Verschaeve zich, in het spoor van Albrecht Rodenbach, in wie hij levenslang zijn ideaal bleef zien, aan het schrijven van eigen werk. Hij begon aan een reeks epische

en dramatische scheppingen die de hele wereldgeschiedenis zouden omspannen en publiceerde in 1894 onder de schuilnaam Zeemeeuwe in *De Vlaamsche Vlagge* sombere belijdenislyriek. Reeds in 1896 (zijn priesterwijding volgde pas in 1897) werd Verschaeve tot leraar benoemd aan het Sint-Jozefscollege in Tielt, waar hij eerst in de vijfde Latijnse les gaf en later in de poësis. Hij bleek een knap, maar ook moeilijk en terughoudend leraar te zijn geweest. In 1897 verbleef hij een semester in Jena om college te lopen bij R. Eucken, wiens filosofische en cultuur-historische opvattingen voor hem een openbaring waren. In 1901 woonde hij in Marburg een vakantiecursus van P. Natorp bij. Zijn lectuur en die menselijke betrekkingen bezorgden hem een diepe bewondering voor de Duitse cultuur en het Duitse volk. Er was voor dat gevoel geen tegenwicht in Frankrijk, dat het grootste gevaar voor Vlaanderens toekomst uitmaakte, noch in Engeland, dat hij de Boerenoorlog (1899-1902) nooit zou vergeven. Die sympathieën en antipathieën zouden zijn leven blijven beheersen, wat niet belette dat hij Shakespeare en Pascal onder de grootste genieën van alle tijden telde. Maar Duitsland, waarin hij de geestelijke erfgenaam van het oude Griekenland zag, leek hem meer dan enig ander land, buiten Nederland en Zuid-Afrika, met zijn persoonlijkheid en de Vlaamse volksziel verwant.

Van 1908 tot '14 verschenen onder het pseudoniem I. Oorda (anagram van Ardooie) zijn Uren bewondering voor groote kunstwerken en zijn drama's *Jacob en Filips van Artevelde*, in *Jong Dietschland*. Andere belangrijke werken uit die periode waren *De dichter Albrecht Rodenbach* (1909), *Zee-symfoniën* (1911) en zijn *Passieverhaal* (1912), geschreven op verzoek van de Nederlandse voordrachtskunstenaar Albert Vogel. Naar

aanleiding van de hulde van Verbiest in Pittem ontstond zijn drama Ferdinand Verbiest (1913), het aangrijpendste dat wij van Verschaeve bezitten, en in 1914 kwam zijn Judas klaar, toneelkundig beschouwd zijn beste werk, dat in 1920 met de staatsprijs werd bekroond.

Intussen had Verschaeve samen met R. de Smet, die te Tielt enkele jaren zijn collega was, getracht de missiecongregatie der Oblaten te bewegen hun activiteit bijzonder op Zuid-Afrika te richten, met de hoop dat een deel van de vele Vlaamse emigranten uit die jaren zich in het land der Boeren zouden vestigen. Die poging liep op een mislukking uit. Niettemin was Verschaeve door zijn letterkundig werk, zijn artikelen en spreekbeurten, waaronder zijn rede tot de Vlaamse meisjes te Oostakker in 1913 een hoogtepunt uitmaakte, de leidende figuur van de katholieke en Vlaamsgezinde jeugd geworden. Wat hij over de V.B. dacht, niet terugschrikkend voor geweld als het nodig mocht zijn, stond te lezen in een lang betoog uit 1908, in het bezit van Lod. Dörfel, die het onder de schuilnaam Willem van Saeftinge en de titel 1830-1908 in 1918 gepubliceerd heeft. In 1909 sloot Verschaeve vriendschap voor het leven met Jozef en Maria Looëns uit Oostrozebeke, die later de medeuitgevers van zijn Verzameld werk (1934-'40 en 1954-'67) zouden worden en ook de middelen verschaffen voor de publikatie van Verschaeviana (I, 1970).

Verschaeve werd in 1911 tot kapelaan te Alveringem benoemd. Op 10 km van het front maakte hij de Eerste Wereldoorlog mee en verleende zijn steun aan alles wat erop gericht was het onrecht te keren dat de Vlaamse soldaten werd aangedaan. In zijn oorlogsdagboek, begonnen in 1914, sprak hij zijn verontwaardiging uit over de Duitse inval en zijn goede wil om, voortgaande op de koninklijke belofte, de Belgische regering vertrouwen te schenken. Weldra stelde hij evenwel vast dat de Vlaamse soldaten aan het front achteruitgesteld en met volledige miskennis van hun taal behandeld werden. Daartegen kwam hij in verzet. In 1916 verleende hij hulp bij het oprichten van godsdienstige studiekringen en was hij een der stichters van Heldenhulde. Hij schreef een Gebed voor Vlaanderen voor het Gebedenboek van den Vlaamschen soldaat, de Tweede brief van de Vlaamsche soldaten aan den opperbevelhebber van 't leger, koning Albert en ook een brief aan de paus en de Verbonden Mogendheden, waarin hij een uiteenzetting gaf over de Vlaamse grieven. Hoewel niet betrokken bij de geheime organisatie van de Frontbeweging, oefende hij toch een sterke invloed uit op de geestesgesteldheid van de Vlaamse soldaten. Op aandringen van de Belgische regering werd hem een ambt buiten de frontstreek aangeboden, dat hij weigerde te aanvaarden. Aan Dörfel, die een professoraat aan de vernederlandse universiteit te Gent aangenomen had, betuigde hij zijn instemming met dat besluit. Tijdens het laatste oorlogsjaar verstrakte hij nog zijn houding in de anonieme Catechismus der Vlaamsche Beweging (1918), waarin hij wees op de gunstige omstandigheden om voor Vlaanderen „Zelfbestuur in een bondstaat België” af te dwingen. Het eind van de vijandelijkheden werd voor Verschaeve een ontgoocheling, omdat de geboden kans door de Vlaamse soldaten van de Frontbe-

weging niet gebruikt werd om de regering hun wil op te dringen. Met Pasen 1919, in het eerste naoorlogse nummer van *De Vlaamsche Vlagge*, pleitte hij voor zelfbestuur en samengaan van activisten en passieven. Dezelfde oproep sprak uit de artikelenreeks *De stem der Vlaamsche dooden aan den IJzer*, die in *Ons Vaderland* verscheen, en uit zijn talrijke voordrachten in die jaren. Verder stelde Verschaeve de vervolging van de activisten aan de kaak, woonde de wederoprichting van Rodenbachs standbeeld bij (1919), sprak over de Dietse cultuurgemeenschap op het Groot-Nederlandsche Studentencongres te Leuven (1920) en getuigde voor de rechtbank ten voordele van A. Borms en L. Dosfel, waarbij hij zijn bekende bepaling gaf van verraad, als het verzaken van een hogere waarde voor een lager doel.

Gedurende de oorlog had hij meer gebeeldhouwd dan geschreven. Van 1920 af zou hij zijn literaire bedrijvigheid hervatten, vooral met studies en essays, die verschenen in *Ter Waarheid*, *Onze Jeugd* en *Gudrun*. In 1926 werd hij een der voornaamste medewerkers aan *Jong Dietschland*, de volgende jaren ook aan nationalistische weekbladen en aan de tijdschriften *De Pelgrim* en *Dietbrand*. De actie van alle Belgische machten en van het episcopaat om de opgang van het Vlaams-nationalisme te verhinderen, verscherpte zijn anti-Belgische overtuiging. In een brief uit 1925 schreef hij aan zijn vriend Dirk Vansina: „Voor mijn gevoel bestaat België eenvoudig niet”, en „Ik zal er voor zorgen dat België mij na mijn dood verafschuwe”. Verschaeve had deelgenomen aan de eerste IJzerbelevaart in 1920; in 1928 legde hij de eerste steen van het IJzerkruis, hoewel hij toen reeds een

C. Verschaeve bij de eerstesteenlegging van de IJzer-toren (7 juli 1928).

evolutie doormaakte die hem weldra tot een tegenstander van alle massavertoon zou maken. Hij verwachtte niets meer van democratische verkiezingen om Vlaanderen zelfbestuur te schenken en verleende, in zijn strijd tegen het Frans-Belgisch militair akkoord, zijn medewerking aan het Verdinaso van Joris van Severen, tot ook daar, na de nieuwe marsrichting van de leider in Belgische richting, een teleurstelling onvermijdelijk was.

Tussen de twee wereldoorlogen publiceerde Verschaeve een groot aantal werken, waaronder de merkwaardigste waren zijn verzenbundel *Nocturnen* (1924), de essays *Het mysterie* (1920), *Het eeuwig leven van Augustinus* (1930) en *Rubens, Vlaanderens spectrum* (1938), zijn drama's *Maria Magdalena* (1928) en *Elijah* (1935) en zijn boek over *Jezus* (1939). Het ontbrak niet meer aan eerbewijzen. Bij zijn 60ste verjaardag in 1934 had in Aken een Verschaevefeier plaats, waarop hij sprak over *Vlämische Mystik*. Het volgend jaar werd om hem te huldigen in het IJzermonument een gedenkplaat ingemetseld en in 1936 werd hem, samen met René de Clercq (postuum) en Stijn Streuvels, de Rembrandtprijs van de universiteit van Hamburg toegekend. Verschaeve maakte van de gelegenheid gebruik om voordrachten te houden in Aken, Hamburg en Keulen. In 1937 volgde een eredoctoraat in de wijsbegeerte en letteren van de universiteit van Leuven en in 1938 werd *Elijah* met de staatsprijs voor toneelletterkunde bekroond. Hoewel hij reeds door zijn bisschop gepolst was, of hij niet een andere bediening verlangde, had hij steeds de wens uitgedrukt te Alveringem kapelaan en geestelijk adviseur van de Boerenbond te blijven. In 1939 echter vroeg en kreeg hij eervol ontslag, maar hij bleef te Alveringem wonen.

Na de ineenstorting van de verbonden legers op het Europese vasteland in 1940 geloofde hij aan de vervulling van zijn levensdroom, zelfbestuur voor Vlaanderen. Zo sprak hij op de installatie van de gewijzigde Vlaamse Kultuurraad, waarvan hij voorzitter werd, in het najaar van 1940 over „Het uur van Vlaanderen”. Hij was bereid met Duitsland samen te werken, als Vlaanderens voortbestaan maar gewaarborgd werd. In Duitsland, waar hij o.a. in 1941 te Berlijn optrad met een rede over *Reichtum und Weltort der flämischen Kunst*, werd hij door de nationaal-socialistische propagandadiensten als de geestelijke leider van zijn volk voorgesteld. Toen de oorlog tot de Sovjet-Unie uitgebreid werd, liet Verschaeve een felle anti-communistische gezindheid blijken. Hij stond aan de zijde van de oostfrontstrijders en zou ook in de nederlaag van 1945 hun vriend blijven. Reeds in 1943 hield hij rekening met die nederlaag in zijn toespraak over Vlaanderen in Europa, die hij op de Kultuurdagen te Mechelen hield en die als een afscheidsrede begrepen kon worden. Van dat jaar af keerde Verschaeve zich meer en meer van zijn vroegere vrienden af, alsof hij het hinderlijk vond hun bezwaren tegen zijn handelwijze te vernemen.

Eind augustus 1944, het jaar dat de universiteiten van Jena en Keulen hem bij zijn 70ste verjaardag een eredoctoraat hadden geschonken, week hij naar Duitsland uit. Hij verbleef er op verschillende plaatsen. Een voorstel om een Vlaamse regering in ballingschap te vormen wimpelde hij af. Toen in 1945 het nationaal-socialistische Duitsland de-

finitief vernietigd werd, richtte hij een laatste groet tot de oostfrontstrijders. Na een zwerftocht die dagen duurde, vond hij eind april 1945 een onderkomen bij de deken van Solbad Hall in Oostenrijks Tirol. Daar zou hij zijn gedenkschriften over de Tweede Wereldoorlog voortzetten, enkele nieuwe Nocturnen en ten slotte als slotpunt voor zijn leven en streven Vaarwel, Rodenbach! schrijven en Voortrekkersmonument, als een laatste hulde aan Zuid-Afrika, hem bijna zo dierbaar als zijn eigen land. Hij overleed op 8 november 1949. Intussen had de krijgsraad zetelend te Brugge hem op 11 december 1946 ter dood veroordeeld.

In 1973 werd zijn lijk door leden van de Vlaamse Militanten Orde te Solbad Hall ontgraven en naar Vlaanderen overgebracht. Het werd bijgezet in een grafkelder te Alveringem.

LITERATUUR: K. Elebaers, *Cyriel Verschaeve* (1925); - L. Dosfel, *Cyriel Verschaeve* (1934); - *Westland Verschaevenummer*, II, nr. 6 (1944); - K. de Jager, *Brieven over Verschaeve* (1951); - R.V. vanden Bussche o.p., *Cyriel Verschaeve, zijn levenshouding en zijn kunstenaarschap* (1942); - L. Vilsen, *Cyriel Verschaeve* (1962); - D. Vansina, *Verschaeve getuigt* (z.j.); - A. vander Plaetse, *Cyriel Verschaeve, zoals ik hem heb gekend* (1964); - *Verschaeviana* (1970 vlg.); - *Drie Verschaeve-herdenkingen te Alveringem. 1969-1973* (1973, uitgave van het Verschaeve-Komitee).

ANDRE DEMEDTS